

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 22 april 1926 kl. 4 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 i anledning av väckt motion angående åtgärder till vinnande av ett bättre undervisningsresultat vid folkskolor av B-, C- och D-formerna.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 339, har herr Weijne hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — med beaktande av i motionen anförda synpunkter — låta utreda, på vad sätt ett bättre undervisningsresultat må kunna vinnas vid folkskolor av B-, C- och D-formerna, samt därefter vidtaga de åtgärder och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Motionen.

Beträffande motiveringen hänvisas till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen från skolöverstyrelsen.

Infördrat yttrande.

I en motion, nr 39, väckt vid 1925 års riksdag av herr Weijne, yrkades, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, på vad sätt lärare i folkskolor av B-, C- och D-formerna måtte kunna skickliggöras för de med dessa skolformer förenade speciella uppgifter och svårigheter samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, i den mån riksdagens medverkan krävdes för desammas genomförande.

Historik.

I motiveringen framhölls, att det var något helt annat att meddela muntlig undervisning åt en del barn och samtidigt övervaka andras skriftliga arbete och syssla med synnerligen växlande kurser än att få ägna sig blott åt barn, som befinna sig på samma utvecklingsståndpunkt. Det påpekades, att den nuvarande lärareutbildningen knappast tager sikte på de lägre skolformernas speciella problem. Ett bättre undervisningsresultat antogs kunna vinnas, dels genom utarbetande av detaljerade handledningar för undervisningen i nämnda skolformer, dels genom anordnande av fortbildningskurser, omfattande föreläsningar, överläggningar samt praktiskt arbete i en övningsskola av den typ, som kursen avsåg att utbilda för.

Andra kammarens första tillfälliga utskott avstyrkte bifall till motionen och framhöll därvid i sitt utlåtande bland annat, att de lägre skolformernas speciella problem icke kunde anses vara förbisedda vid lärareutbildningen vid statens folkskoleseminarier. Vid fjorton av de femton seminarierna förekommo under läsåret 1923—1924 övningar enligt BI-formen, och vid Lunds seminarium hade försöksvis anordnats en övningsskoleavdelning enligt BII-formen, den skolform, som motionären särskilt tagit sikte på. Det framgick därför, att den av motionären upptagna frågan redan var föremål för prövning. Utskottet ansåg sig icke heller kunna tillmäta de föreslagna praktiska fortsättningskurserna samma betydelse som motionären. I fråga om önskemålet om detaljerade handledningar för undervisningsarbetet ansåg utskottet, att detta kunde och borde vinnas på annan och lämpligare väg än genom en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t. I enlighet med utskottets hemställan avtog andra kammaren motionen.

*Skolöverstyrelsens
yttrande.*

Skolöverstyrelsen har i till utskottet avgivet yttrande framhållit, att det är ett för folkundervisningen vitalt intresse, att lärareutbildningen bedrivs på ett sådant sätt, att de unga lärarna utgå från seminarierna så grundligt förberedda som möjligt för det praktiska arbetet i folkskolan. Överstyrelsen medger också, att den av motionären framförda anmärkningen, att de unga lärarna icke äro tillräckligt förberedda för arbetet i skolformer av annan typ än A-formen, har åtskilligt fog för sig. Överstyrelsen har emellertid sedan snart tio år vid upprepade tillfällen sökt uppnå seminariernas medverkan till vissa organisatoriska anordningar, ägnade att avhjälpa den nämnda bristen. Man har därvid särskilt tagit sikte på en utbildning för BII-formen. Överstyrelsen konstaterar med tillfredsställelse ett under de senaste åren vidgat intresse från seminariernas sida att tillmötesgå önskemålen i berörda hänseende. Vid seminariet i Lund har som ovan nämnts under ett par år under en del av vårterminen en BII-skola anordnats. Exemplet har vunnit efterföljd, så att innevarande termin en likartad anordning ävägabragts vid folkskoleseminariet i Växjö. Även vid seminariet i Göteborg har man, enligt uppgift, för avsikt att under en period av vårterminen organisera en BII-skola. Därest de försök, som sålunda på olika håll äro å bane, skulle utfalla lika gynnsamt som de tidigare vid folkskoleseminariet i Lund utförda, anser överstyrelsen sig berättigad förvänta, att samtliga seminarier skola låta sig angeläget vara att komplettera utbildningen på denna punkt. Överstyrelsen säger sig icke heller hysa några betänkligheter mot att, under angivna förutsättningar och därest så skulle påkallas, cirkulärledes anmoda vederbörande om att vidtaga lämpliga åtgärder i sådant syfte. Överstyrelsen finner sålunda ingen anledning föreligga till något initiativ från riksdagen i berörda avseende.

Vad beträffar uppslaget att genom utfärdandet av mera detaljerade undervisningsplaner tillgodose motionärens önskemål erinrar överstyrelsen om, att frågan om revision av 1919 års undervisningsplan för närvarande är föremål för prövning inom överstyrelsen, och att det därför torde vara olämpligt att ut-

bryta frågan om läroplanerna för B-, C- och D-formerna ur detta större sammanhang.

Enär sålunda vederbörande myndigheters uppmärksamhet redan är riktad på här ifrågavarande förhållanden och då av ovan angivna orsaker ytterligare önskvärda åtgärder icke kunna nu vidtagas, finner överstyrelsen att anledning saknas att påkalla särskild utredning rörande den i motionen avhandlade angelägenheten.

Utskottet ansluter sig till fullo till den av överstyrelsen företrädde uppfattningen om vikten av ett tillfredsställande beaktande vid seminarierna av de problem, som äro förenade med undervisning i folkskolor av lägre form. För närvarande finnas i Sverige omkring 2,600 folkskolor av B II-formen. De geografiska förhållandena göra denna eller ännu lägre skolformer nödvändiga i de stora delar av vårt land, där befolkningen är gles. Den minskning av befolkningen på landsbygden, som på många håll gjort sig märkbar, kan väntas utgöra ett hinder för en allmänna övergång från skolor av B II-form till skolor av högre typ. Tvärtom hava tendenser icke saknats till en återgång från högre till lägre skolformer. Under sådana förhållanden, synes det utskottet, är och förbliver under överskådlig framtid undervisningsstandarden särskilt i skolor av B II-form av utomordentligt stor betydelse för vårt folks kunskapsnivå.

Utskottet.

Utskottet ser därför med tillfredsställelse det större beaktande av denna skolforms krav, som under de senaste åren kan iakttagas vid en del av folkskoleseminarierna. Utskottet förutsätter, att, därest de försök, som nu pågå, även i fortsättningen skulle utfalla lika tillfredsställande som hittills, lämpliga åtgärder vidtagas för ett snart införande av övningar för lägre skolform vid samtliga landets seminarier. Med anledning av den utveckling i av motionären åsyftad riktning, som ägt rum under de senaste åren, anser emellertid utskottet, att ett ingripande av Kungl. Maj:t för närvarande icke är erforderligt. Enligt utskottets uppfattning torde den allmänna pedagogiska diskussionen på läraremötena och i fackpressen på frågans nuvarande ståndpunkt vara betydligt mera ägnad att främja en lycklig lösning av en intern skolpedagogisk angelägenhet som denna, än ett ingripande av Kungl. Maj:t.

I fråga om det av motionären framförda önskemålet om detaljerade handledningar för undervisningen i de lägre skolformerna vidbliver utskottet sin förra året framförda uppfattning.

Med anledning av det ovan anförda får utskottet hemställa,

att herr Weijnes motion, nr 339, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 april 1926.

På utskottets vägnar:

RUBEN WAGNSSON.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar *Wagnsson, Lindmark, Holmdahl,* Lundén, Englund,* Gardell* i Gans, *Mogård, Mårtenson, Grapenson* och *Weijne*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Gardell* i Gans och *Weijne*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

Utskottet vill till att börja med erinra om betydelsen av att landsbygdens skolväsen i icke allt för hög grad är städernas underlägset. Under särskilt det senaste decenniet har ett intensivt arbete i detta syfte pågått genom förbättring av landsbygdens skolformer. Av skäl, som i motionen närmare angivas, kunna några avsevärda ytterligare resultat på denna väg knappast vara att förvänta. Däremot delar utskottet motionärens uppfattning, att man inom den nuvarande skolorganisationens ram kan vinna ett bättre undervisningsresultat i de skolor, där läraren har att samtidigt undervisa flera klasser, och vill i detta hänseende erinra om i motionen citerade uttalanden av med förhållandena på detta område förtrogna skolmän.

Önskvärheten av att detta spörsmål ägnas den allra största uppmärksamhet framgår bl. a. därav, att antalet läraravdelningar, där samtidigt undervisas fyra klasser (B2), vårterminen 1924 utgjorde mer än 2,600 och under de senaste åren befunnit sig i stadig tillväxt. Härtill bör läggas 1,500 läraravdelningar av annan typ men med icke mindre tekniskt-pedagogiska svårigheter samt 2,500 mindre folkskolor, om vilka detsamma gäller. Man finner alltså, att i landet finnas över 6,600 läraravdelningar, som måste ur tekniskt-pedagogisk synpunkt anses synnerligen svårskötta. Dessutom utgjorde vid samma tidpunkt antalet läraravdelningar, där samtidigt två klasser undervisas (B1 och C1), omkring 4,100.

Av åtgärder, ägnade att skapa större effektivitet i undervisningen i de flerklassiga läraravdelningarna, torde det ligga närmast till hands att tänka på en reformering av den praktiska seminarieutbildningen. Hittills har man — enligt skolöverstyrelsens utlåtande över motionen — endast vid två av rikets femton folkskoleseminarier låtit eleverna stifta närmare bekantskap med den på rena landsbygden vanligaste skolformen. I utlåtandet ställes dock i utsikt åtgärder för rättande av detta missförhållande. Man torde därför ha rätt att förvänta, att inom icke allt för lång tid B2-formen under någon del av läsåret införes vid samtliga folkskoleseminariers övningsskolor.

Utskottet anser dock även andra åtgärder önskvärda. Så torde i motionen berörda detaljerade handledningar visa sig vara av värde. Jämväl bör upptagas till prövning, huruvida i de flerklassiga läraravdelningarna i viss mån skild

undervisning må kunna beredas olika klasser. Att en sådan åtgärd skulle vara av stort värde, är ställt utom allt tvivel. Det förefaller också utskottet, som om den i många fall skulle vara relativt lätt att genomföra. Frågan om beskärning och starkare koncentration av lärostoffet bör slutligen också tagas i övervägande.

I skolöverstyrelsens utlåtande omnämnes, att överstyrelsen har för avsikt att med ledning av gjorda erfarenheter underkasta 1919 års undervisningsplan en närmare granskning. Utskottet vill erinra om att det spörsmål, som här föreligger, endast delvis äger sammanhang med den i utsikt ställda revisionen av undervisningsplanen. Dock synes det utskottet, som om en eventuell utredning i motionens syfte lämpligen borde ske i samband med den bebådade större utredningen.

Utskottet tillåter sig alltså hemställa,

att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, på vad sätt ett bättre undervisningsresultat må kunna vinnas vid folkskolor av B-, C- och D-formerna, samt att Kungl. Maj:t därefter måtte vidtaga de åtgärder och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.
